

14. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 21.
15. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р // Офіційний вісник України. – 2014. – № 30. – Ст. 831.
16. Про чергові заходи щодо дальшого здійснення адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 29.05.2001 № 345/2001 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 985.
17. Пухтецька А.А. Європейський адміністративний простір і принцип верховенства права : монографія / відп. ред. В. Б. Авер'янов. – К. : Видавництво «Юридична думка», 2010. – 140 с.
18. Селіванов В.М. Людський вимір політики трансформації державного управління в Україні / В.М.Селіванов // Право України. – 2004. – № 10. – С. 4-10.
19. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навч. посіб. – вид. 3-тє, перероб. та доп. / С.Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2011. – 624 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Соболь Євген Юрійович – доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права Кіровоградського державного педагогічного університет ім. Володимира Винниченка.

УДК 378

ПРАВОВА ОСВІТА НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

Лілія РЯБОВОЛ (Кропивницький)

Правову освіту населення України досліджено як системне утворення, цілісність, єдність певних компонентів, які у взаємодії та взаємозв'язках забезпечують виконання поставлених перед нею завдань і досягнення запланованого результату; структуру системи правової освіти описано як сукупність суб'єкт-суб'єктного, цільового, змістового, організаційного, результативного компонентів; встановлено чинники зовнішнього середовища цієї системи (соціально-економічний, соціокультурний, політико-правовий, науково-ідеологічний, історичний, педагогічний, методичний) та з'ясовано характер їх впливу.

Ключові слова: *правова освіта населення; система правової освіти; структура системи правової освіти; компоненти системи правової освіти; чинники зовнішнього середовища системи правової освіти.*

Правовое образование населения Украины исследовано как система, целостность, единство определенных компонентов, которые во взаимодействии и взаимосвязях обеспечивают выполнение поставленных перед этой системой задач и достижение запланированного результата; структуру системы правового образования описано как совокупность субъект-субъектного, целевого, содержательного, организационного, результативного компонентов; установлены факторы внешней среды этой системы (социально-экономический, социокультурный, политико-правовой, научно-идеологический, исторический, педагогический, методический) и выяснен характер их влияния.

Ключевые слова: *правовое образование населения; система правового образования; структура системы правового образования; компоненты системы правового образования; факторы внешней среды системы правового образования.*

It has been found out that legal education is understood primarily as an organized, purposeful, systematic process of forming of the system of legal knowledge, skills of lawful behavior, respect for the law.

Legal education of the ukrainian population has been studied as a system of education, integrity, unity of certain components which in interaction and relationships enforces its tasks and achieves the intended result. The structure of the system of legal education is described as a set of subject-subject, target, substantial, organizational, effective components.

The subject-component is formed by the interaction of basic legal education: subjects, which ensure distribution; subjects, who take it. The target component mediating the purpose of legal education of the population, provides specific direction of legal education.

The content component represents the concept of legal education as a combination of the following elements: legal information, systematic theoretical knowledge of the state law and legislation that absorbed those acquirements of legal education; practical skills and abilities; values, and attitudes, that are based on internalization of certain values (human, legal, moral etc.).

The organizational component mediates the organization and implementation of legal education and covers the following: regulations of governing the operation of the educational system; forms, methods, tools, technology, which are implemented through legal education and ensuring assimilation of its content and the goal (target output).

The effective component covers inspection, evaluation, assessment and learning outcomes directly. Its role in the educational system is that it allows to set the goal of its operation.

It was found that environmental factors of this system are: socio-economic, socio-cultural, political, legal, scientific, ideological, historical, educational, methodical. Socio-economic and cultural level of society have a system-effect on the educational system. They contribute to the social need for legal education that adapts teaching and formalize it as a goal of the system. Scientific (research and ideological) factor is important for the system of legal education due to the fact that the basis of legal education content, its achievements and development is legal science itself. It is fundamental for legal education at different levels that it affects jurisprudence today and elaboration of new thinking.

History shows deficiencies and shortcomings in the organization of legal education and training in different times. The best domestic achievements in this area allow to build a system of legal education that would meet the current needs of society.

Keywords: legal education; system of education; structure of legal education; components of the system of legal education; environmental factors of the system of legal education.

Постановка проблеми. Становлення України як демократичної, правової держави та формування громадянського суспільства вимагають розвитку правової культури і правової свідомості населення, подолання правового нігілізму. Найбільш ефективним способом вирішення цих завдань є удосконалення правової освіти, задоволення потреби громадян в одержанні знань про право, формування поваги до правових цінностей, підвищення рівня правової освіченості (правової вихованості).

Правова освіченість є комплексною характеристикою особистості, яка охоплює: знання громадянина про право та законодавство, правові норми, необхідні йому в житті та діяльності у побутовій та професійній сферах, усвідомлення ним своїх прав (можливостей, можливих варіантів поведінки) та обов'язків (обов'язкової міри поведінки), вміння реалізувати юридичні механізми захисту своїх прав та інтересів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В юридичній науці правову освіту розглядають у контексті правового виховання, як його форму (М. Кравчук, А. Олійник, Н. Пархоменко та ін.), спосіб (О. Скакун та ін.). Органічний взаємозв'язок правового виховання і правової освіти І. Коваленко та С. Максимов пояснюють тим, що виховання не може здійснюватися без освіти, а освіта певною мірою справляє і виховний ефект. Розрізнення тут, на їх думку, можна провести умовно за сферою дії: виховання впливає головним чином на емоційно-вольову, ціннісну, світоглядну сторону свідомості, а навчання – на раціональну, тобто має інформаційно-ознайомлюючу дію [2, с. 31].

Правове виховання і правова освіта передбачають безперервний взаємозв'язок процесів цілеспрямованого формування свідомості особи законослухняного громадянина і правника-професіонала, включаючи етичні ідеали, правові настанови та ціннісні орієнтації, спеціальні, професійно необхідні характеристики. Украй важливо сформувати відповідну мотивацію – позитивне ставлення до пізнаваного змісту і потребу до постійного розширення та поглиблення правових знань, акцентує О. Дзьобань [2, с. 101].

Правова освіта – складне явище суспільного життя, суспільно-правовий феномен, який має різні аспекти: суспільний, політичний, правовий, освітній тощо. Отже, його розгляд вимагає реалізації системного підходу, структурно-функціонального аналізу. В юридичній науці здійснювалися спроби його реалізувати, дослідити правове виховання і правову освіту як системні утворення. Своїми працями посприяли розробці цієї проблематики Л. Герасіна, О. Данильян, О. Дзьобань, Ю. Калиновський, І. Коваленко, М. Кравчук, В. Лозовой, С. Максимов, А. Олійник, Н. Пархоменко, О. Скакун, В. Тацій, С. Шефель та ін. Однак, їхні авторські описи структури правової освіти не дають повного уявлення про неї як про систему, чим й обумовлена тема та мета нашої статті.

Мета статті – дослідити правову освіту населення України як системну. Конкретними завданнями є: опис структури системи правової освіти, а саме: виокремлення та характеристика її компонентів, встановлення чинників зовнішнього середовища цієї системи та з'ясування характеру їх впливу на неї.

Виклад основного матеріалу. У теорії держави і права накопичено різні визначення самого поняття «правова освіта». Її розуміють як: найбільш ефективну і результативну форму правового виховання, оскільки, саме вона дає певну систему правових знань (М. Кравчук) [9, с. 220]; конкретний вид навчального процесу, під час якого члени суспільства під керівництвом досвідчених юристів оволодівають правовими знаннями, навичками, вміннями реалізації правових норм, який здійснюється через систему навчальних закладів юридичного і неюридичного профілю, через спеціалізовані організації, шляхом самостійного вивчення права (А. Олійник) [3, с. 158].

У Програмі правової освіти населення України правову освіту визначено як процес засвоєння знань про основи держави і права, виховання у громадян поваги до закону і прав людини, небайдужого ставлення до порушень законності та правопорядку; набуття необхідного мінімуму правових знань [5]. За Національною програмою правової освіти

населення, правова освіта – складова частина системи освіти; набуття широкими верствами населення правових знань та навичок у їх застосуванні [4].

Загалом, у нормативних актах, навчальній та науковій літературі правову освіту розуміють як організований, цілеспрямований, систематичний процес формування системи правових знань, переконань, навичок правомірної поведінки, поваги до права.

Необхідність реалізації комплексного, системного підходу до організації правового виховання та правової освіти була усвідомлена ще за радянських часів. У партійних документах зазначалося, що комуністична партія завжди приділяла велику увагу правовій освіті й вихованню мас і, що докорінне покращення правового виховання трудящих є важливим складником комуністичного виховання. У матеріалах XXIV з'їзду КПРС підкреслювалося, що покращенням правового виховання та підсиленням законності мають опікуватися не лише правоохоронні органи, але й широкі кола партійних, комсомольських, профспілкових та інших громадських організацій, засоби масової інформації, органи народної освіти, трудові колективи, інші органи та організації [1, с. 4-5].

На сучасному етапі розвитку юридичної та педагогічної наук у фахівців не виникає сумнівів щодо системного характеру правової освіти як явища суспільно-політичного й освітньо-правового життя в Україні та відповідного предмета дослідження. Як вже зазначалося, науковці пропонують різні підходи до її структурування та виокремлюють такі компоненти:

- предмет, суб'єкти, об'єкти, різноманітні зв'язки, що виявляються між ними, а також умови, за яких здійснюється їх взаємодія (Л. Герасіна, О. Дзьобань, В. Лозовой) [2, с. 100, 120];

- суб'єкти (органи та організації, які здійснюють правовиховну роботу), об'єкти (громадяни, різні категорії населення або все населення) та правовиховні дії, що спрямовані на досягнення певних цілей за допомогою відповідних засобів та з використанням необхідних форм і методів (В. Зенін, М. Козюбра, В. Оксамитний);

- суб'єкти (органи і організації, до компетенції яких належить здійснення правовиховної діяльності), засоби, які застосовуються для досягнення визначених цілей, правовиховні заходи, що утворюють зміст правового виховання, об'єкти правового виховання (М. Галімов);

- цілі функціонування системи правового виховання, система суб'єктно-об'єктних відносин, методи, способи, форми, прийоми та засоби діяльності стосовно правового виховання, показники ефективності функціонування механізму правового виховання (О. Дзьобань) [2, с. 104];

- суб'єкти – державні органи, організації, спеціально уповноважені державою особи, що здійснюють правовиховну діяльність, об'єкти – виховувані громадяни або громадські групи, сукупність правовиховних заходів, певних способів і засобів (О. Скакун) [7, с. 481];

- суб'єкти (державні органи, організації, установи, керівники, вихователі, інші учасники правовиховного процесу), об'єкти – суспільна правова свідомість, свідомість, воля та поведінка особи, яку необхідно сформуванню, надавши сукупність правових і професійних знань, навичок, умінь; зміст, мета, завдання, принципи, функції правового виховання; правова база (система норм права, сукупність правовиховних заходів, інформація правового змісту); засоби, форми і методи правового виховання; організація та ефективність правовиховного процесу; педагогічні технології, реалізовані у процесі навчання (Н. Пархоменко) [8, с. 420].

Виходячи з того, що для опису будь-якої системи необхідно дати характеристику її морфологічного, структурного, функціонального та генетичного показників, а також зовнішнього середовища, визначимо недоліки запронованих вище структур. Передусім зазначимо, що всі вони описують лише внутрішню будову (морфологію) цієї системи, при цьому, не ілюструють взаємозв'язки між ними, що безпосередньо і відображає структуру системи. Крім того, вони не охоплюють її зовнішнє середовище, зовнішні чинники її формування і функціонування. Водночас, навіть, описуючи її внутрішнє середовище, вони не є повними, іноді порушують логіку побудови системи. В якості елементів всі структури

місять суб'єктів та об'єктів, причому під об'єктами, переважно, мають на увазі громадян чи їх групи і називають їх «виховуваними». Такий підхід є характерним для радянської парадигми (державоцентричної, а не людиноцентричної) в педагогіці та юриспруденції, відповідно до якої, той, хто набував освіти, розглядався як об'єкт, а не суб'єкт, тобто пасивний, а не активний учасник цього процесу. У викладених вище підходах до структурування також відсутня вказівка на генетику цієї системи, її розвиток.

Суттєвим, на наш погляд, недоліком запропонованих структур є і те, що вони не характеризують дану систему з позицій ієрархії компонентів, не визначають її системотвірний складник. У даному контексті дещо суперечливим видається твердження Н. Пархоменко про те, що система правового виховання, з одного боку, характеризується цілісністю, всі елементи якої розташовані у певному встановленому порядку, що залежить передусім від важливості й значення кожного компонента системи, а, з іншого, – вона не має структурної ієрархії та чіткої внутрішньої підпорядкованості, тобто жоден елемент не може володіти беззаперечною перевагою щодо іншого [8, с. 421]. Виникає питання, яким же чином система правового виховання надає можливість з'ясувати внутрішній механізм взаємодії та взаємовпливу її структурних елементів, їх специфічні риси, динамізм, ефективність та результативність, якщо вона «не має структурної ієрархії та чіткої внутрішньої підпорядкованості»?

В соціальних системах, в які включена людина, а освітні системи є різновидом соціальних, завжди є ієрархічно вищий компонент, навколо якого й утворюється ця система. Таким компонентом наразі є мета функціонування системи, усвідомлена її суб'єктами. Саме з огляду на ступінь її досягнення й визначається ефективність системи.

Відштовхуючись від результатів проведеного вище аналізу структур системи правової освіти, ґрунтуючись на сучасних підходах до структурування соціальних, зокрема освітніх, систем, вважаємо, що інваріантними компонентами оптимальної структури системи правової освіти є: суб'єкт-суб'єктний, цільовий, змістовий, організаційний та результативний. Розглянемо детальніше кожен з них.

Суб'єкт-суб'єктний компонент утворюється шляхом взаємодії основних суб'єктів правової освіти. Ними є: 1) суб'єкти, які забезпечують поширення правової освіти; 2) суб'єкти, котрі набувають правову освіту.

Для того, щоб зрозуміти, хто саме є цими суб'єктами, звернемося до змісту Національної програми правової освіти населення [4]. Згідно з цим документом, суб'єктами, які забезпечують поширення правової освіти є: органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування; об'єднання громадян; навчальні і культурні заклади, їх мережа (вчителі загальноосвітніх шкіл, викладачі вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації), освітні заклади (факультети) та наукові установи, в яких здійснюється підготовка та підвищення кваліфікації викладачів юридичних дисциплін; наукові установи, діяльність яких спрямована на розвиток юридичної науки як основи для відбору та конструювання змісту правової освіти, розробки підручників та навчальних посібників; міжвідомчі координаційно-методичні ради з правової освіти населення; видавництва та видавничі організацій; засоби масової інформації; професійні юристи; громадяни.

Цих суб'єктів, у свою чергу, можна поділити на дві підгрупи: 1) суб'єкти, для яких проведення правової освіти є основним напрямком діяльності, основною функцією (вищі юридичні заклади, юридичні факультети університетів тощо); 2) суб'єкти, які проводять правоосвітні заходи як один з напрямків їх діяльності (органи юстиції, прокуратура, адвокатура, МВС тощо).

Національною програмою правової освіти населення передбачене створення необхідних умов для набуття правових знань та навичок у їх застосуванні широкими верствами населення. Зокрема, до другої групи суб'єктів документом віднесено: учнівську та студентську молодь; громадян, які перебувають на державній службі, обрані народними депутатами України, депутатами місцевих рад; викладачів правових дисциплін; журналістів, які висвітлюють правову тематику. Зазначено також, що надання правової освіти має

здійснюватися в усіх дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних, вищих навчальних закладах і закладах післядипломної освіти [4].

Цільовий компонент опосередковує мету правової освіти населення, забезпечує конкретне спрямування правової освіти, відбиває ідеальні уявлення про бажані результати правоосвітнього процесу в конкретних вимірах. Мета визначає функціональне призначення системи, а ступінь досягнення мети і виконання завдань засвідчує рівень ефективності її функціонування.

Змістовий компонент репрезентує зміст правової освіти як сукупність таких елементів: 1) права інформація, систематизовані теоретичні знання про державу, право і законодавство, що засвоюється тими, хто набуває правову освіту; 2) практичні уміння і навички (загально правові, професійні); 3) ціннісні установки і ставлення, що формуються на основі інтеріоризації певних цінностей (загальнолюдських, правових, моральних тощо). Зміст правової освіти визначається на основі стандартів, програм, рекомендацій, методичних вказівок, які розробляються і затверджуються Міністерством освіти і науки України за погодженням з Міністерством юстиції України.

Організаційний компонент опосередковує безпосередньо організацію та здійснення правової освіти і також охоплює декілька елементів: 1) нормативно-правові акти, які регулюють функціонування цієї освітньої системи, на основі яких здійснюється організація і проведення правоосвітніх заходів (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Указ Президента «Про Національну програму правової освіти населення» тощо); 2) форми, методи, прийоми, засоби, заходи, технології, посередництвом яких реалізується права освіта та які забезпечують засвоєння її змісту і досягнення мети (запланованого результату).

Результативний (контрольно-результативний) компонент охоплює перевірку, оцінювання, оцінку і безпосередньо результати навчання. Слід зазначити, що процедури контролю та встановлення результатів правової, у тому числі вищої юридичної, освіти чітко передбачені лише для загальноосвітніх шкіл, вищих навчальних закладів, закладів післядипломної підготовки і підвищення кваліфікації. Щодо інших суб'єктів, які набувають правову освіту, та інших напрямків її реалізації, то її результати встановити значно складніше, їх показник – загальний рівень законності і правопорядку в державі, то ж актуальним наразі є соціальний контроль. Роль контрольно-результативного компонента в освітній системі полягає в тому, що саме він дозволяє встановити рівень досягнення мети її функціонування. Аналіз результатів дає можливість скоригувати всі інші компоненти системи, адаптувати її до певних вимог, підвищити ефективність.

Суттєвий вплив на систему правової освіти здійснює її зовнішнє середовище. Як позитивно, так і негативно воно впливає через низку чинників. Враховуючи основні закономірності педагогічного процесу, можна стверджувати, що системотвірний вплив на освітню систему здійснюють соціально-економічний стан та рівень культурного розвитку суспільства. Ці чинники (соціально-економічний та соціокультурний) зумовлюють суспільний запит, суспільну потребу у правовій освіті, правовій освіченості населення, яка, у свою чергу, опрацьовується, адаптується педагогічно і формалізується у вигляді мети системи.

Зазначимо, що вплив соціокультурного чинника, який опосередковує загальний рівень культурного розвитку, у тому числі й рівень правової культури, суспільства суттєво обмежується реальною правовою практикою. Як справедливо зазначають І. Коваленко та С. Максимов, неможливо виховати повагу в людини до тих цінностей, які відсутні в суспільній свідомості й діяльності, але проголошуються на словах, в порожніх деклараціях і демагогічних заявах політичними лідерами перед населенням та вихователями і вчителями перед дітьми та юнацтвом [2, с. 31].

Суттєвим для системи правової освіти є вплив політико-правового чинника. Не можна не погодитися із О. Скакун, котра вказує, що об'єктивно підсилюють ефективність правової освіти процеси демократизації, успіхи правотворчої діяльності, юридичної практики, такий стан, який позначається захищеністю прав та свобод особи, а також позитивний внутрішній духовно-правовий стан особистості, зокрема, настанова на

правомірну поведінку. Ускладнюють правоосвітню діяльність негативні зовнішні умови, як недосконалість законодавства та прогалини у ньому, недосконалість механізмів захисту прав і свобод людини, невідповідність засобів правової освіти потребам відповідного етапу розвитку суспільства і держави, а також, наприклад, відсутність у особи настанови на правомірну поведінку, правовий нігілізм [7, с. 482].

Науковий (науково-ідеологічний) чинник має значення для системи правової освіти у зв'язку з тим, що основою розробки змісту правової освіти є сама юридична наука, її здобутки, напрацювання. У свою чергу, її методологія і зміст зумовлюється характером пануючих у суспільстві економічних, політичних, культурних відносин. Для правової освіти на різних її рівнях принциповим є те, що юридична наука позначається сьогодні розробленням новітніх ідей праворозуміння. Це конкретизується у відповідних підходах: позитивістському, природно-правовому, соціологічному, історичному, інтегративному. Важливим є трансформація методології юриспруденції від державоцентричного (державоцілеспрямованого), характерного для радянських часів, до людиноцентричного (людиноцілеспрямованого) підходу до визначення ролі і соціального призначення права [6, с. 65, 99].

Особливості змісту правової освіти населення зумовлюються й тим, що зміст самої юриспруденції є багатоаспектним та складноструктурованим. Це пов'язане з тим, що право як предмет юридичної науки регулює практично всі аспекти суспільного життя, всі види суспільних відносин, в які можуть вступати найрізноманітніші суб'єкти, практично всі групи і верстви населення, різного віку, професій тощо. Відповідним чином диференційованим має бути і зміст правової освіти населення.

Важливими для системи правової освіти є історичний, педагогічний та методичний чинники. Історичний (історико-генетичний) дозволяє врахувати недоліки та прорахунки в організації правової освіти і виховання в різні часи, кращі вітчизняні надбання у цій сфері і побудувати таку систему правової освіти, яка б відповідала сучасним потребам суспільства. При цьому, корисним також є вивчення і впровадження позитивного досвіду реалізації правової освіти, накопиченого різними країнами світу.

Педагогічний чинник має значення для функціонування системи правової освіти тому, що передбачає врахування педагогічних закономірностей, одна з яких – відповідність цілей і змісту освіти реальному суспільному запиту. Методичний чинник фактично формує організаційний компонент як сукупність форм, методів, прийомів, засобів, технологій, посередництвом яких реалізується правова освіта та які забезпечують засвоєння її змісту і досягнення мети (запланованого результату).

Висновки. У результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що система правової освіти – це цілісність, сукупність певних компонентів, які у взаємодії та взаємозв'язках забезпечують виконання поставлених перед нею завдань і досягнення запланованого результату. Проведений аналіз наявних наукових поглядів на структуру системи правової освіти дозволив з'ясувати їх недоліки, а саме: опис лише внутрішньої будови цієї системи, відсутність комплексного підходу, відсутність вказівки на ієрархію складників, зокрема на системотвірний компонент тощо.

З урахуванням цих недоліків, реалізуючи системний підхід, та ґрунтуючись на основних педагогічних закономірностях, цю освітню систему ми описали як єдність її внутрішнього і зовнішнього середовищ. Її структура утворюється завдяки підтриманню прямих та зворотних зв'язків між такими інваріантними компонентами: суб'єкт-суб'єктний, цільовий, змістовий, організаційний, результативний.

Зовнішнє середовище системи впливає на неї позитивно або негативно через соціально-економічний, соціокультурний, політико-правовий, науково-ідеологічний, історичний, педагогічний та методичний чинники.

Перспективними у напрямку дослідження є наступні питання: принципи та функції правової освіти населення України; система законодавства про правову освіту населення в Україні; цільова спрямованість правової освіти тощо.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Методика правового виховання учасників : учеб. пособ. [для студ. пед. ін-тов по спец. № 2108. История с доп. спец. «Сов. право»] : под. ред. А. В. Мицкевича, В. М. Обухова. – М. : Просвещение, 1982. – 223 с.
2. Правове виховання в сучасній Україні : монографія / А. П. Гетьман, Л. М. Герасіна, О. Г. Данильнян та ін. ; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильняна. – Х. : Право, 2010. – 368 с.
3. Правознавство : підруч. / А. І. Берлач, Д. О. Карпенко, В. С. Ковальський [та ін.] ; за заг. ред. В. В. Копейчикова, А. М. Колодія. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 752 с.
4. Про Національну програму правової освіти населення : Указ Президента України від 18.10.2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 43. – Ст. 1921.
5. Про Програму правової освіти населення України : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.1995 р. № 366 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/366-95-п>. – Назва з екрану.
6. Рябовол Л. Т. Система навчання правознавства учнів основної і старшої школи : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Л. Т. Рябовол. – Київ, 2015. – 600 с.
7. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. / О. Ф. Скакун ; [пер. з рос.]. – Харків : Консум, 2001. – 656 с.
8. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / С. В. Бобровник, В. С. Журавський, О. Л. Копиленко [та ін.] ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
9. Теорія держави і права (опорні конспекти) : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / авт.-упоряд. М. В. Кравчук. – К. : Атіка, 2003. – 288 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Рябовол Лілія Тарасівна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

УДК 347.91/95

РІШЕННЯ СУДУ ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ ФАКТ
ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Олександр БРАТЕЛЬ (Київ)

У статті в теоретичному та практичному аспектах досліджено процесуальний юридичний факт цивільного судочинства – рішення суду. Змістовний аналіз положень цивільного процесуального законодавства та доктрини цивільного процесуального права дозволив визначити головні відмінності між категоріями «судове рішення» та «рішення суду». Серед існуючого обсягу функцій процесуальних юридичних фактів, перелік яких сформувався в теорії цивільного процесу, визначено функції притаманні для рішення суду, як цивільного процесуального явища. Сформульовано пропозиції щодо удосконалення положень статті 208 Цивільного процесуального кодексу України.

Ключові слова: процесуальні юридичні факти, судові акти, рішення суду, функції рішення суду, ознаки рішення суду, форми судових актів.

В статье в теоретическом и практическом аспектах исследован процессуальный юридический факт гражданского судопроизводства – решение суда. Содержательный анализ положений гражданского процессуального законодательства и доктрины гражданского процессуального права позволил определить главные различия между категориями «судебное решение» и «решение суда». Среди существующего объема функций процессуальных юридических фактов, перечень которых сформировался в теории гражданского процесса, определены функции присущие решению суда, являющимся гражданским процессуальным явлением. Сформулированы предложения по усовершенствованию положений статьи 208 Гражданского процессуального кодекса Украины.

Ключевые слова: процессуальные юридические факты, судебные акты, решения суда, функции решения суда, признаки решения суда, формы судебных актов.

In the article procedural legal fact of civil procedure of «a court decision» is researched in the theoretical and practical aspects. Meaningful analysis of the provisions of civil procedural law and civil procedural law doctrine allowed identifying of the main differences between the categories of «judgment» and «a court decision». Among the functions of the existing level of procedural legal facts, a list of which has formed the theory of civil procedure, the functions inherent to the a court decision as civil procedure phenomenon are determined. Suggestions on improving the provisions of Article 208 of the Civil Code of Ukraine are formulated.

Key words: procedural legal facts, judicial acts, a court decision, functions of court decision, the court decision signs, forms of judicial acts.

Постановка проблеми. Основоположна мета цивільного судочинства полягає у захисті порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави або суспільних інтересів. Досягнення